

דף קסז

- רפד. א. אלו אמצעי זהירות מזויפים בכתיבת שטרות וחתימתם הוזכרו בסוגיא?
ב. האם כתיבת השטר וחתימתו צריכה להעשות בנוכחות שני הצדדים, בשטרי ממון ובגט אשה?
ג. האם העדים צריכים להכיר את בעלי השטר?
- א. אמר אביי: הרוצה לשלוח דוגמת חתימתו לבית דין לצורך השוואת חתימות, לא יחתום בסוף המגילה אלא בתחילתה — שמא ימצאה אדם שאינו הגון ויכתוב מעליה התחייבות בשם החותם. ומעשה בא לידו במוכס שביקש חתימתו כדי להקל המכס מעל התלמידים, וניסהו להחתימו בסוף הגליון ללא הצלחה, ואמר לו: כבר קדמוך החכמים.
אמר אביי: ממספר שלש ועד עשר לא יכתוב בסוף שורה, שמא יוסיפו לה אותיות, כגון תלת — תלתין, עשר — עשרים. ואם נזדמן לו, יחזור על דבריו שוב באמצע שורה.
וכן יש להזהר ממתן אפשרות לתוספת אות או מחיקה, כגון במעשים שבאו לפני אביי, באחד ששינה מ'בפרדיסא' ל'זפרדיסא' והבחין אביי בריוח שנוצר בשינוי ה-ב' ל-ו', וכפאו והודה. וכן אחד הוסיף ו' ל'אחי' והבחין אביי בצפיפות יתר. כפאו והודה.
יש לשמוע שאם רואים שינוי של אותיות מרווחות או דחוקות, אעפ"י שאינן מקוימות — כשר. ואולם בית דין כופים כדי שיוודה. ומוטב לקיימן לכתחילה כדי שלא להיזקק לכפייה. ואם ניכר המחק — פסול, שכל מה שאתה יכול לתלות במחק תלה (עריטב"א).
- ב. הסופר כותב והעדים חותמים שטר לצד המתחייב, אע"פ שאין הצד השני עמו. כגון שטר מכר למוכר, שטר חוב ללווה, שובר כתובה לאשה.
א. ישנה דעת תנאים הסוברת שצריך גם את נוכחות המלווה (כן פירשו להלן קעג. דברי תנא דברייתא). לרב אסי (בב"מ יג) לא התירו לכתוב בלא המלווה אלא בשטרות שכתוב בהם שמקנה נכסיו למלווה מהיום בין ילוה בין לא ילוה, אבל בלאו הכי אין כותבים — שמא יטרוף מלקוחות מזמן הכתוב בשטר בטרם הלוה לו. ואביי חולק וסובר שאף בלא הקנאה כותבים, שעדין בחתומיו זכין לו. הרי"ף והרמב"ם ועוד פוסקים כרב אסי. והתוס' כתבו שהלכה כאביי (ע' בב"מ יב-יג). יש אומרים שגם לרב אסי די בכך שהמלווה והלווה נמצאים שם, ואין צורך לראות ההלוואה, כי יש להניח שלא יאחר הלוואתו לזמן אחר (ע' בחדושי הריטב"א [החדשים] ב"מ שם [וכן יש לדקדק קצת מלשון רשב"ם קעג. ד"ה אא"כ]; חו"מ לט, יג).
- ב. מסתבר שאם היה קנין בכסף או בדבר אחר, והשטר נכתב לראיה בלבד, כותבים אותו למוכר אפילו אין בו הקנאת שעבוד, שאין חשש טירפה שלא כדון, כי אף המוכר שדהו בעדים יש לו אחריות מנכסים משועבדים (רמב"ן, עפ"י גמרא מא:).
כותבים גט לבעל אפילו אין אותו עמו — שבידו בלבד לגרשה.
שטרי אירוסין, שטרי נישואין (= כתובה. רשב"ם. וע' גליון מהרש"א), שטרי אריסות וקבלנות, וכן שטרי בירורין ומעשה ב"ד — מדעת שני הצדדים.
- ג. העדים צריכים להכיר את שני הצדדים הכתובים בשטר, שזהו פלוני בן פלוני וזהו פלוני בן פלוני, מחשש תרמית שמא ימסרנו בעל השטר לאחר, כמבואר בגמרא. [ואם יש בעיר (כלומר שהוחזקו. תוס') שני אנשים

שמותיהם ושמות אביהם שוה, אין מגרשים נשותיהם אלא זה בפני זה — שלא יביא זה הגט לאשתו של זה].

הכרה זו אינה צריכה שתהא עפ"י עדים כשרים דוקא, וגם עד אחד כשר. אך לא על פי בעלי הדבר עצמם (ראשונים). ויש מי שצדד שאם בעל הדבר מביא אדם אחר להעיד ויש חשש לעד שמא קנוניא יש ביניהם, אין לו לחתום כל שאין הדבר מאומת בלבו (עחו"א חו"מ לקוטים סוס"י כא).

כל שהוחזק בעיר בשמו ושם אביו שלשים יום — אין חוששים לו. לא הוחזק; אמר אביי, אם קוראים לו ועונה — די בכך. ורב זביד חולק, כי 'רמאי ברמאותיה זהיר'.

א. הרמב"ם ושאר פוסקים כתבו שהוא הדין בכל השטרות. והר"ן תמה על בעל העטור שלא כתב כן.

ב. נראה שאם חתמו העדים קודם שהכירו ורק אחר כך הוברר להם שכן הוא שמו ושמה — כשר בדיעבד (עפ"י בית שמואל ק,ג).

דפים קטז — קסח

רפה. מי שטען על שטר היוצא כנגדו שאדם אחר כתבו בשמו ולא הוא, והעד החתום על השטר הצדיקו בבית דין שאכן אינו אותו שחתם לו, ושוב חזר בו העד ואמר כי הוא זה אלא שהזקין ונשתנה קולו ולכך בתחילה לא הכירו — האם נאמן העד לחזור בו?

כזה היה מעשה ברב ירמיה בר אבא שהיה חתום על שובר לאשה אחת, ואמר בתחילה שאינה זו שחתם לה, ולאחר שאמרו לו העדים האחרים שהיא זו אלא שהזקינה ובגר קולה, הצדיק דבריהם — ואמר אביי: אף על פי שאמרו חכמים כיון שהגיד העד שוב אינו חוזר ומגיד, תלמיד חכם אין דרכו לדקדק בכגון זה ולכך טעה בתחילה, הלכך סומכים על דבריו האחרונים שאומר עתה דקדקתי יפה. וכן אם מתחילה אמר זו היא האשה, והיא מכחשת, אעפ"י שאין דרכו של ת"ח לדקדק בכך — נאמן, שכיון שאומר שדקדק — מדקדק.

רפו. על מי לשלם שכר הסופר לכתובת השטרות דלהלן:

גט אשה; שובר כתובה; שטר חוב; שטר מכר; שטרי אירוסין ונישואין; שטרי אריסות וקבלנות; שטרי בירורין.

גט אשה — מן הדין הבעל נותן שכר הסופר (וכתב ונתן). ואולם נשתנה הדבר והטילוהו חכמים על האשה, כדי שלא ישהנה ותתעגן.

כתבו פוסקים שלכתחילה ראוי לבעל לשלם לסופר, אלא שאם שילמה האשה במקומו — הגט כשר.

שובר [של כתובה] — הבעל נותן שכר הסופר, שהרי בשבילו נכתב ולזכותו.

א. יש אומרים שאם איבדה שטר כתובה בפשיעה — הרי היא שגרמה לו כתיבת השובר, וחייבת (ע' באה"ע קי,א).

ב. הרשב"ם הביא שיש מפרשים שהיא נותנת שכר הסופר, ודחה זאת).

שטר חוב — הלזה נותן שכר. ואפילו בעיסקה למחצית שכר, שיש בה הנאת ממון גם למלוה.